

ŞÛRA KARARLARININ DEMOKRATİKLİK VE BİLİMSELLİK NİTELİKLERİ DEMOCRATIC AND SCIENTIFIC QUALIFICATIONS OF TURKISH NATIONAL EDUCATION ORGANIZATION DECISIONS

Y.Doç.Dr. Ayhan AYDIN

Osmangazi Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü

Özet

Bu makalede, şûra kararlarının demokratiklik ve bilimsellik niteliklerinin tartışılması amaçlanmıştır. Milli Eğitim Şûraları eğitim politikalarının belirlenmesinde önemli bir kuruldur. Ancak sözkonusu şûra kararlarının belirlenmesinde, demokratik ve bilimsel süreç ve yaklaşımlara ne ölçüde özen gösterildiği tartışmaya açıktır. Bu nedenle şûranın örgütsel ve yönetsel yapısı ve karar sürecinin işleyişine ilişkin onbeşinci Milli Eğitim Şûrası'na katılan üyelerin görüşlerinin belirlenmesi, önemli ve güncel bir sorunun aydınlatılmasına katkı sağlayabilir. Araştırma sonuçlarına göre, şûra kararlarının bilimsellik ve demokratiklik nitelikleri üyelerce yetersiz olarak algılanmaktadır.

Abstract

In this article democratic and scientific qualifications of the decisions of Turkish national education organization (şûra) are discussed. In our educational history, şûra is one of the most important organizations to make educational policies. On the other hand, the process of making decisions is especially evaluated from democratic and scientific points of view. So, in this article the process of decision-making, as well as organizational and administrative problems are examined in terms of the opinions of members who participated in the fifteenth şûra in 1996. According to the findings of research, the democratic and scientific qualifications of şûra decisions were found to be inadequate.

Bu makalede, Milli Eğitim şûra kararlarının demokratiklik ve bilimsellik niteliklerinin tartışılması amaçlanmıştır.

Milli Eğitim Şûrası (MEB:1995), ilgili yönetmeliğe göre "Milli Eğitim Bakanlığının en yüksek danışma kuruludur ve eğitim sistemini geliştirmek için gerekli kararları almakla yükümlüdür." Bu nedenle eğitim sistemine yön veren bir çok önemli kararın alındığı milli eğitim şûralarının, kısaca incelenmesi yararlı olacaktır.

Tarihsel süreç içinde şûra örgütlenmesi incelendiğinde, şûra düşüncesinin, Ulusal Kurtuluş Mücadelesi sürdürülürken, Atatürk'ün yönetiminde 16 Temmuz 1921'de Ankara'da toplanan Maarif Kongresine dayandığı görülmektedir. Maarif Kongresi'nden sonra henüz Cumhuriyet kurulmadan 15 Temmuz 1923'de yine Atatürk yönetiminde, ilk Heyet-i İlmiye İlmî Kurul toplantısı Ankara'da yapılmıştır. Daha sonra 1924'de ve 1925'de ikinci ve üçüncü Heyet-i İlmiye toplantıları yapılmıştır. Bu toplantıların gündeminde başta Tevhid-i Tedrisat Kanunu olmak üzere, Türk Milli Eğitimine yön veren bir çok önemli konu yer almıştır. 1933 yılında 2287 sayılı Maarif Teşkilatı hakkında kanun çıkarılmış ve Talim Terbiye Dairesi oluşturulmuştur. Sözkonusu

kanunla, üç yılda bir Milli Eğitim Şûrasının toplanması öngörülmüştür.

Birinci Milli Eğitim Şûra'sı 1939 yılında toplanmış, o tarihten günümüze, toplam onbeş Milli Eğitim Şûrası gerçekleşmiştir. Her ne kadar Milli Eğitim Şûraları, ilgili yönetmeliklerde öngörüldüğü şekilde periyodik olarak toplanamamış olmakla birlikte bugüne kadar birçok eğitim sorununun incelendiği, onbeş eğitim şûrasının gerçekleştirilmesi, Cumhuriyet hükümetlerinin, eğitime verdikleri önemin belirtisi olarak değerlendirilmelidir.

Bununla birlikte şûranın, milli eğitim sorunlarına ne dereceye kadar çözüm getirdiği, eğitim sistemine ne ölçüde yön verebildiği konusunda fikir sahibi olabilmek için herşeyden önce, bu kurulun sorunları ne dereceye kadar herhangi bir etkiden uzak ve serbest olarak tartışabildiğini ve kararlar alabildiğini, ne dereceye kadar yasaların belirttiği esaslara uygun olarak fonksiyonunu yerine getirmekte olduğunu ve nihayet alınan kararların ne dereceye kadar uygulamaya yansıtıldığını, dikkate almak gerekir (Alkan 1977: 39).

Kuşkusuz eğitim sistemimizin içinde bulunduğu sorunları yaratan bir çok örgütsel ve yönetsel etmen bulunmaktadır. Fakat bütün toplumsal sistemlerde

olduğu gibi, eğitim sisteminde de sorunun kaynağı, karar alma sürecinde aranmalıdır. Çünkü karar, yönetimin ürünü ve diğer süreçlerin eksenidir. Sistemin yaşaması alınan kararların geçerliliğine bağlıdır (Bursalıoğlu 1987: 122). Özetle; sorunun gerçekçi bir çözüme kavuşturulması, öncelikle mevcut durumun doğru değerlendirilmesi ve bu yönde uygun kararların alınması ile olanaklıdır.

Şûra geleneği, Türk eğitim tarihinde özel bir öneme sahiptir. Milli eğitim politikalarını geliştirmek ve uygulamaktan sorumlu bir çok bürokrat ve akademisyenin katılımıyla gerçekleşen şûralar, bu niteliğiyle aynı zamanda çoğulcu ve katılımcı bir yaklaşımla eğitim sorunlarının tartışıldığı, önemli bir demokratik platformdur. Bununla birlikte şûra organizasyonu, bugünkü konumu ve işleyişi ile eğitim sisteminin yeniden yapılandırılması ihtiyacına cevap verebilecek niteliklerden yoksun görünmektedir. Bu nedenle eğitim reformu taleplerinin kamuoyunun hemen her kesiminde paylaşıldığı günümüz koşullarında, şûraların örgüt ve yönetim yapılarının geliştirilerek kurumsallaşmasının sağlanması ve bu yolla politika geliştirmede etkinleştirilmesi yararlı olacaktır. Bu amaçla şûraların eğitim politikaları geliştirmek yönünden işlevleri tartışılmalıdır. Bu tartışmanın iki temel dayanağı bulunmaktadır. Birincisi mevcut örgüt yapısı ve yönetim anlayışı ile eğitim sorunlarının çözüme kavuşturulması giderek güçleşmekte, sonuç olarak eğitim reformu çalışmaları sistemin yapısından kaynaklanan sorunlar nedeniyle sürekli ertelenmektedir. İkincisi, merkezi ve hiyerarşik eğitim yönetimi anlayışına alternatif nitelikler taşıyan şûra örgütlülüğünün, potansiyel gücünden yararlanılamamakta ve pratikte özellikle teknik birimler kurumsal sürüklenme sonucu hızla işlevsiz hale gelerek, sistemdeki yenileşme girişimlerinin önünü tıkamaktadır.

Uygulamada bu durumu yaratan etmenler karşılıklı olarak birbirlerini etkilemekte ve neden sonuç ilişkileri birbirine karıştırılmakta, doğal olarak eğitim sistemi içinde bulunduğu kısır döngüyü aşamıyarak sorunlar yumağı halinde hızla büyümektedir. Sonuç olarak 1970'li yıllarda tartışılmaya başlanan sekiz yıllık zorunlu temel eğitim gibi bir çok önemli sorun 1996 yılında bile çözüme kavuşturulamayarak gündemdeki yerini korumaktadır. Aynı şekilde ortaöğretim sisteminin yeniden yapılandırılması ve yükseköğretime geçişin düzenlenmesi konuları Sekizinci Milli Eğitim Şûrası (1970) gündeminde bulunduğu halde, aradan 26 yıl geçtikten sonra gerçekleştirilen Onbeşinci Milli Eğitim Şûrası'nda (1996) gündemindeki yerini korumuş ve deyim yerindeyse, yeniden keşfedilmiştir.

Bu bilgilerin ışığında, şûra kararlarının oluşum

biçiminin demokratiklik ve bilimsellik nitelikleri tartışılmalıdır. Çünkü bugün eğitim sisteminde karşılaşılan temel sorunlar eğitim yönetiminde demokratiklik ve bilimsellik ilkelerinin uygulamaya yansıtılma oranlarıyla doğrudan ilgili görünmektedir. Bu bağlamda Türk Milli Eğitim Temel Kanunu'nda (1995: 6-7) demokratik eğitimin vazgeçilmezliği vurgulanırken bilimsellik niteliği konusunda şöyle denilmektedir:

Her derece ve türdeki ders programları ve eğitim metotlarıyla ders araç ve gereçleri, bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak geliştirilir. Eğitimde verimliliğin artırılması ve sürekli olarak gelişme ve yenileşmesi bilimsel araştırma ve değerlendirmelere dayalı olarak yapılır....

Sonuç olarak bugün Milli eğitim şûra kararlarının oluşumunda, demokratik ilkelere uyma ve bilimsel araştırma sonuçlarına dayalı olarak geliştirilme nitelikleri, tartışma konusudur. Çünkü ilgili çevrelerde milli eğitim şûralarında eğitim kamuoyunun (öğretmen, öğrenci, veli, istihdam kurumlarının yetkileri vb.) demokratik esaslara göre temsil edilmedikleri ve şûra gündemlerinin oluşturulmasında bilimsel araştırma sonuçlarına dayanılmadığı yönünde ciddi eleştiriler yapılmaktadır. Gerçekte şûra gündeminin oluşturulmasında hangi bilimsel çalışmalardan yararlandığı bilinmemektedir. Uygulamada Şûra organizasyonundan sorumlu bulunan Şûra Genel Sekreterliği'nce yürütülmekte olan çalışmalarda, gözlenen dağınıklık da bu eleştirileri doğrulamaktadır. Bu tartışmanın ışığında güncel ve önemli bir soruna dikkat çekmek amacıyla, Onbeşinci Milli Eğitim Şûrasına katılan Tabii üyeler ile Akademik personel gruplarının görüşlerinin belirlenmesinin, yararlı olacağı düşünülmüştür.

Araştırma Problemleri

1. Deneklerin;

Şûralarda alınan kararlara katılmada demokratik yaklaşımların uygulandığına ilişkin görüşleri nelerdir?

2. Şûra kararlarının bilimsel araştırma bulgularına dayalı olarak geliştirildiğine ilişkin görüşleri nelerdir?

3. Milli eğitim politikalarının, bilimsel araştırma sonuçlarına dayalı bir anlayışla yeniden düzenlenmesinin gerekli olduğuna ilişkin görüşleri nelerdir?

Denek görüşleri arasında statü değişkeni açısından anlamlı bir fark var mıdır?

Evren ve Örneklem

Araştırma evreni; Onbeşinci Milli Eğitim Şûrasına katılan Tabii üyeler (TBMM Eğitim Komisyonu Üyesi Milletvekilleri, Bakan, Müsteşar, Müsteşar Yardımcıları,

Genel Müdürler ve Yardımcıları, Daire Başkanları ve Yardımcıları, Talim Terbiye Kurulu Başkanı ve Üyeleri, DPT Müsteşarı, Yüksek Öğretim Kurulu Başkanı ve Üyeleri, ÖSYM Başkanı, RTÜK Başkanı, TRT Genel Müdürü ve eğitimle ilgili kurumların üst düzey yetkilileri) ile Akademik personelden (Üniversite Rektörleri, Dekanlar, Bölüm Başkanları ve Öğretim üyeleri) oluşmaktadır.

Araştırmanın gerçekleştirildiği Kasım 1995’de söz konusu evrende 100 Tabii üye, 125 Akademik personel bulunmaktaydı. Evren üzerinde doğrudan çalışılmış, örneklem alma yoluna gidilmiştir. Araştırmaya Talim Terbiye Kurulunun yardımcıları ile katılım oldukça yüksek düzeyde gerçekleşmiştir (Tabii üye grubunda %78, Akademik personel grubunda %76). Böylece araştırma evreni “Kendini Ömeksleyen Evren” (Çilenti 1978: 102) durumuna dönüşmüştür.

Verilerin Çözümü ve Yorumu

Araştırma verilerinin çözümünde frekans ve yüzde dağılımlarının dışında her iki denek grubuna ilişkin ağırlıklı ortalama değerleri kullanılmış, ayrıca gruplar arası farkın karşılaştırılmasında Ki-kare (x^2) tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmada, statü değişkeni açısından yapılan değerlendirmede milli eğitim politikalarını geliştirmek ve uygulamaktan sorumlu üst düzey kamu görevlileri ile, (Tabii üyeler) eğitim politikasının geliştirilmesi yönünde, bilimsel katkı sağlayan Akademik personel, iki ayrı denek grubu olarak sınıflandırılmıştır. Bu değerlendirmede, denek gruplarının mesleki nitelikleri ve konumları gereği, görüşleri arasında anlamlı bir farkın bulunabileceği varsayımı etkili olmuştur.

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde araştırma problemlerinin sırasına bağlı kalınarak ulaşılan bulgu ve yorumlar özetlenmiş, araştırma bulguları dörtlü derecelendirme ölçeğine göre sunulmuştur.

1- Deneklerin Şûralarda Alınan Kararlara Katılmada Demokratik Yaklaşımların Uygulandığına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Söz konusu soruya ilişkin bulgular incelendiğinde deneklerin sadece %17,9’unun “Tümüyle katılıyorum” seçeneğinde toplandıkları görülmektedir. Öte yandan her iki denek grubuna ilişkin ağırlıklı ortalama değeri 4 üzerinden $x = 2.73$ olarak gerçekleşmiştir. Denek gruplarının statü değişkeni açısından karşılaştırılmasında ise Tabii üye grubuna ait ağırlıklı ortalama değerinin $x_1 = 2.94$, Akademik personel grubuna ait ağırlıklı ortalama

değerlerin $x_2 = 2.57$ olduğu anlaşılmaktadır. İlgili Ki-kare değeri ($x^2 = 9.585$) 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Özetle bulgulara dayanarak deneklerin şûra kararlarının alınmasında, demokratik yaklaşımların uygulanmasına ilişkin, bazı örgütsel ve yönetsel sorunların bulunduğu yönünde görüşler taşıdıkları söylenebilir. Denek gruplarının görüşleri arasında ortaya çıkan fark, demokratik yaklaşımlara uyulması konusunda, Akademik personel grubunun mesleki nitelikleri ve konumları gereği nispeten daha duyarlı davranış olmaları ile açıklanabilir.

2- Deneklerin, Şûra Kararlarının Bilimsel Araştırma Sonuçlarına Dayalı Olarak Geliştirildiğine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Söz konusu soruya ilişkin bulgular incelendiğinde, deneklerin sadece %11,6’sının “Tümüyle katılıyorum” seçeneğinde toplandıkları görülmektedir. Öte yandan her iki denek grubuna ilişkin ağırlıklı ortalama değeri 4 üzerinden ($x = 2.65$) olarak gerçekleşmiştir. Denek gruplarının statü değişkeni açısından karşılaştırılmasında ise, Tabii üye grubuna ait ağırlıklı ortalama değerinin $x_1 = 2.74$, Akademik personel grubuna ilişkin ağırlıklı ortalama değerlerin $x_2 = 2.57$ olduğunu anlaşılmaktadır. İlgili Ki-kare değeri ($x^2 = 8.224$) 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Başka bir anlatımla denek gruplarının görüşleri arasında statü değişkeni açısından anlamlı bir farkın bulunduğu söylenebilir. Söz konusu fark, şûra organizasyonundan sorumlu bulunan Tabii üye grubunun kısmen yanlı davranmış olmaları ve Akademik personel grubunun mesleki konumları nedeniyle bilimsellik niteliğini, daha çok önemsemiş olmaları ile açıklanabilir.

3. Deneklerin Milli Eğitim Politikasının Bilimsel Araştırma Sonuçlarına Dayalı Bir Anlayışla Yeniden Düzenlenmesinin Gerekli Olduğuna İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Söz konusu soruya ilişkin bulgular incelendiğinde deneklerin %87,9 gibi oldukça önemli bir bölümünün “Tümüyle katılıyorum” seçeneğinde yığıldıkları görülmektedir. Her iki denek grubuna ilişkin ağırlıklı ortalama değeri $x = 3.84$ olarak gerçekleşmiştir. İlgili Ki-kare değeri ($x^2 = 3.360$) 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Özetle her iki denek grubunun, Milli eğitim politikalarının, bilimsel araştırma sonuçlarına dayalı olarak yeniden düzenlenmesinin gerekli olduğu yönünde görüşler taşıdıkları söylenebilir. Başka bir anlatımla, araştırma bulgularına dayanarak, milli eğitim politikasının, bilimsel araştırma sonuçlarına göre yeniden yapılandırılması sorununun, ivedilikle ele alınmasının, ertelenemez bir zorunluluk haline geldiği savunulabilir.

Sonuçlar ve Öneriler

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak geliştirilen sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

1- Deneklerin, şûralarda kararlara katılmada demokratik yaklaşımların uygulanma düzeyi ile şûra kararlarının bilimsel araştırma bulgularına dayalı olarak geliştirilme niteliğini yetersiz buldukları görülmektedir. Denek grupları arasında yapılan karşılaştırılmada ise, Akademik personel grubunun nispeten daha olumsuz görüşler taşıdıkları anlaşılmaktadır.

2- Deneklerin, Milli eğitim politikalarının bilimsel araştırma sonuçlarına dayalı bir anlayışla yeniden düzenlenmesinin gerekli olduğu yönünde, yüksek bir görüş birliği içinde bulunduğu gözlenmektedir.

Öneriler

1- Şûra gündeminin, eğitim kamuoyunda tartışılarak oluşturulması ve kararlara katılmada daha geniş ölçüde demokratik yaklaşımların uygulanması için gerekli hukuksal ve yönetsel düzenlemeler yapılmalıdır. Bu çerçevede onbeşinci şûra öncesinde gerçekleştirilen iller düzeyindeki şûra ön toplantılarının ve Genel Kurul çalışmalarının yeni esaslara bağlanması yönündeki çabalar, sitemli bir biçimde sürdürülmelidir.

2- Şûra kararlarını geliştirmede, bilimsel araştırmaya dayanma ilkesine titizlikle uyulmalıdır. Bu amaçla öncelikli eğitim sorunlarının ve çözüm önerilerinin saptanmasından, uygulanma ve değerlendirme aşamalarına kadar bütün süreçlerde, akademik çevrelerle bakanlık arasında işbirliği olanakları artırılmalı, bu işbirliğinin kurumsallaşması sağlanmalıdır. Bu bağlamda şûra organizasyonunun, bakanlık örgüt yapısı içindeki konumu yeniden gözden geçirilerek teknik nitelikte yeni bir birimin oluşturulması ve/veya bakanlık ile akademik çevrelerin ortak katılımıyla, daimi çalışma komisyonlarının kurulması mümkündür. Böylece hem kurumlar arası işbirliği ve eşgüdüm sorunları pratik bir çözüme kavuşturulabilir hem de araştırma projeleri üretimi ve uygulaması etkinlikleri, bilimsel bir temele oturtulabilir.

3- Eğitim kamuoyunun desteğini sağlamak ve mevcut eğitim sorunlarına pratik çözüm önerileri geliştirebilmek amacıyla, Talim Terbiye Kurulu'nca periyodik toplantılar yapılmalıdır. Bu toplantılarda eğitim kamuoyunun bütün kesimlerinin (öğrenci, öğretmen, yönetici, eğitim uzmanı, öğretim üyesi, istihdam kurumlarının yetkileri v.b.) demokratik ölçülerde temsil edilmesi yönünde çaba gösterilmelidir.

4- Şûra-eğitim politikası ilişkisini konu olan bilimsel araştırmalar projelendirmeli ve bu projelerin oluşturulacak araştırma gruplarının gerçekleştirilmesi için, gerekli özendirici önlemler ivedilikle alınmalıdır.

Kaynakça

- Alkan, Cevat. (1977) *Eğitim Teknolojisi Kuramlar, Yöntemler*, Ankara:Yargıcıoğlu Matbaası.
- Aydın, Ayhan. (1996) *Milli Eğitim Politikaları ve Şûralar*, Ankara:Milli Eğitim Basımevi.
- Bursalıoğlu, Ziya. (1987) *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*, Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Çilenti, Kamuran. (1978) *Eğitim Teknolojisi ve Eğitim Araçları Merkezleri (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi)*, Ankara, H.Ü.
- M.E.B. (1995) "Milli Eğitim Şûra Yönetmeliği" *T.C. Resmi Gazete*, Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- M.E.B. (1995) *Türk Milli Eğitim Temel Kanunu*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- M.E.B. (1991) *Sekizinci Milli Eğitim Şûrası*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- M.E.B. (1995) *Onbeşinci Milli Eğitim Şûrası Rehberi, Şûra Genel Sekreterliği*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- M.E.B. (1995) *Onbeşinci Milli Eğitim Şûrası, Hazırlık Dokümanı-2, İl Çalışmaları*, Ankara: M.E.B. Basımevi.